

De Stad als Speeltuin

'Als we steden
bouwen die
geweldig zijn
voor kinderen,
dan zijn die
steden geweldig
voor iedereen!'

Aldo van Eyck

Strategie **De Stad als Speeltuin**

Inleiding

1.

2. De opdracht
en uitvoering

3.

Heerlense
identiteiten

4.

Ontwikkelopgaven
Heerlen-Centrum

5.

De Stad als Speeltuin
als concept

6.

Een strategie voor
De Stad als Speeltuin

7.

Conditie voor
De Stad als Speeltuin

8.

Concrete projecten binnen
De Stad als Speeltuin

De binnenstad van Heerlen wordt mede door digitalisering minder een regionale koopstad. Het culturele aanbod is stevig en trekt jaarlijks honderdduizenden bezoekers naar de stad. De volgende stap is om ook de buitenruimte een plek van beleving en ontmoeting te maken. Om het centrum aantrekkelijk te houden voor inwoners en bezoekers heeft de levendigheid in de openbare ruimte een impuls. Het stimuleren van een kwalitatief verblijfsklimaat en het neerzetten van de binnenstad als plek voor ontmoeting waar dagelijks iets te beleven is, zorgt voor nieuwe bezoeken. Dit wil de gemeente Heerlen realiseren middels het beleevingsconcept 'De Stad als Speeltuin'.

Heerlen is een stad in permanente transformatie, zoekend naar identiteit(en) die aansluiten bij de maatschappelijke opgaven, de wensen en behoeften van inwoners en mensen die de stad gebruiken als plek om zich te ontwikkelen, te recreëren en te verblijven, werken en ondernemen. Een stad behoort niet aan een specifieke groep, maar dient toegankelijk te zijn voor iedereen en samen met mensen wordt daar vorm aan gegeven.

De afgelopen jaren realiseerde de gemeente Heerlen in het centrum van Heerlen al heel wat projecten die het verblijfsklimaat moeten optimaliseren en de komende jaren zullen nog veel meer projecten in het centrum van Heerlen vorm krijgen.

Het concept De Stad als Speeltuin beantwoordt de vraag: "Hoe kunnen we (collectieve) positieve ervaringen en informele, inclusieve, (culturele) ontmoetingen in de binnenstad van Heerlen stimuleren met inzet van frivole, artistieke, interactieve, speelse installaties in de urbane publieke ruimte; om zo sociale cohesie, vitaliteit, verbondenheid en gevoel voor gedeeld eigenaarschap te vergroten?"

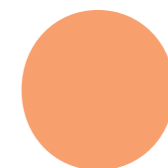
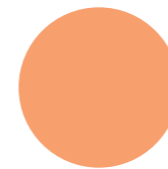
De Stad als Speeltuin is nadrukkelijk geen concept met enkel en alleen fysieke (kunst)projecten: stenen alleen geven namelijk vorm aan de stad maar de mensen geven haar karakter. De Stad als Speeltuin is een beleevingsconcept dat hardware en software combineert om waarde toe te voegen aan de binnenstad van Heerlen en inwoners en bezoekers uitnodigt het centrum samen vorm en betekenis te geven. Voor nu en in de toekomst.

Het biedt echter ook handreikingen om economische, ruimtelijke en sociale vraagstukken aan elkaar te koppelen. In een ecosysteem kunnen de onafhankelijk onderdelen namelijk niet los van elkaar gezien worden omdat alles effect heeft op elkaar.

De verkenning van De Stad als Speeltuin startte tijdens de Stadmaakweek 2021 die tijdens festival Cultura Nova werd georganiseerd, met als thema: 'Van wie is de stad en hoe maken wij hem samen?' In de maanden oktober 2021 tot januari 2022 zijn inwoners uitgenodigd om na te denken over De Stad als Speeltuin als concept. Dat gebeurde middels wandelingen langs locaties en interactieve ontwerpessies waarbij inwoners zelf concrete ideeën konden aandragen voor De Stad als Speeltuin die inpasbaar zouden zijn in de ruimtelijke ontwikkelingen waar de stad de komende jaren mee aan de slag is. Gedurende dat proces kwamen niet alleen concrete ideeën op tafel om de openbare ruimte levendiger te maken. We kregen ook inzicht in de historie van de stad, de verhalen van mensen die er wonen, werken en verblijven, de vraagstukken die spelen en de wensen en behoeften van inwoners ten aanzien van het gebruik en de inrichting van de stad. We werkten in totaal meer concepten uit dan die realiseerbaar zijn in 2022.

Dit document beschrijft het concept 'De Stad als Speeltuin', geeft een strategie en concrete voorbeelden om daar invulling aan te geven vanaf 2022.

Wij hopen daarmee een eerste stap te hebben gezet in het creëren van een openbare ruimte die interactiever en levendiger is, maar boven alles samen met de inwoners is vormgegeven.

De opdracht en uitvoering

De gemeente Heerlen vroeg concreet om met een strategie en praktische voorstellen voor interactieve installaties te komen, die een bijdrage zouden leveren aan de levendigheid van de openbare ruimte en een kwalitatief verblijfsklimaat. De Stad als Speeltuin moest een strategie worden met praktische voorstellen. Het moest nadrukkelijk geen lijvig document worden.

Onderstaande vraag moest worden beantwoord: "Hoe kunnen we (collectieve) positieve ervaringen en informele, inclusieve, (culturele) ontmoetingen in de binnenstad van Heerlen stimuleren met inzet van frivole, artistieke, interactieve, speelse installaties in de urbane publieke ruimte; om zo sociale cohesie, vitaliteit, verbondenheid en gevoel voor gedeeld eigenaarschap te vergroten?"

Bovendien moesten de interactieve installaties zich verhouden tot de lokale context en de ruimtelijke omgeving en minimaal 4 installaties of projecten realiseerbaar zijn in 2022.

Op basis van die opdrachtomschrijving is gestart met een verkenning van de stad als speeltuin.

Deze verkenning startte tijdens de Stadmaakweek 2021 die tijdens festival Cultura Nova werd georganiseerd. Het thema was: 'Van wie is de stad en hoe maken wij hem samen?' In de maanden oktober 2021 tot januari 2022 zijn inwoners uitgenodigd om na te denken over De Stad als Speeltuin als strategie om de openbare ruimte levendiger te maken. Aan de hand van vijf bijeenkomsten zijn de ideeën van inwoners en betrokkenen opgehaald rondom De Stad als Speeltuin:

Donderdag 7 oktober: Inwoners van Heerlen

Donderdag 14 oktober: Sport & Bewegen

Donderdag 4 november: Wetenschap (o.a. architecten en stedenbouwkundigen)

Donderdag 11 november: Kunst- en Cultuursector

Donderdag 25 november: Inwoners van Heerlen

De bijeenkomsten werden ingericht voor specifieke doelgroepen die in het centrum actief zijn. Ruim zeventig mensen hebben deelgenomen aan de workshops, die bestonden uit een informatief deel, waar een expert op het gebied van spelen, beleving of stadsontwikkeling een visie of interpretatie gaf op het concept De Stad als Speeltuin. Daarna volgde een wandeling met de deelnemers langs locaties in de binnenstad. Tenslotte werden ontwerpessies gehouden, waarbij inwoners zelf concrete ideeën konden aandragen voor De Stad als Speeltuin. Los daarvan dachten ook kinderen uit groep 6 van de basisschool Eikenderveld mee. De bijeenkomsten leverden belangrijke inzichten op ten aanzien van wat mensen vinden van bepaalde plekken in de stad, de plannen die de gemeente heeft, de geschiedenis van de stad en de wensen en behoeften die er zijn voor de inrichting van de stad of de openbare ruimte. Ook werden er concrete initiatieven aangedragen door inwoners. Dit leverde in totaal 120 denkrichtingen op voor initiatieven op verschillende locaties.

Er is gekeken naar de haalbaarheid van deze denkrichtingen en ideeën op de korte- en lange termijn. Ontwerpers en designbureaus hebben vervolgens op basis van deze informatie gekeken naar de mogelijkheden om van deze ideeën en denkrichtingen ook daadwerkelijke installaties te creëren en hebben voorstellen gedaan voor verdere uitwerking.

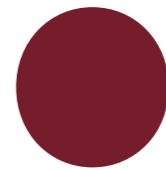
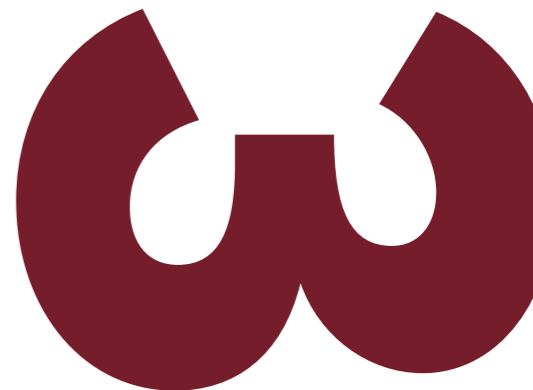
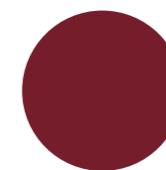

Heerlense identiteiten

Heerlen is een stad met vele identiteiten die zich door de eeuwen heen hebben ontwikkeld. De Romeinen, de middeleeuwen, de mijnindustrie, de periode na de mijnsluiting, het heden en de toekomst hebben een plek in zowel de cultuurhistorie als in de stedelijkheid van de stad. Nadat in het verleden de historie vakkundig uit het straatbeeld verdween wordt deze nu opnieuw opgepoetst en met glans getoond. Enerzijds om te leren over wie of wat Heerlen is en anderzijds te experimenteren met wie of wat Heerlen kan worden.

In alle gesprekken met inwoners kwam de historische context aan bod waarin grofweg 4 tijdperken werden benoemd: de Romeinen, de middeleeuwen, de mijnen en het heden. Op basis van de gesprekken met inwoners is er ook veel behoefte aan een vooruitblik, waar gaat Heerlen naartoe? En ook de jaren '80 en '90 van de vorige eeuw mogen volgens velen niet ontbreken, hoe zwart de geschiedenis na de sluiting van de mijnen ook is. Ze vertelt haar eigen verhaal.

Voor alle identiteiten zou een eigen kwalitatief belevingsconcept ontwikkeld moeten worden. Een goed voorbeeld daarvan is het belevingsconcept van het Romeins kwartier.

Ontwikkelopgaven Heerlen-Centrum

De regionale voorzieningen (wonen en verblijven, werken, leren, winkelen) in Heerlen-Centrum bepalen, samen met de kwaliteit van de openbare ruimte en het cultuur- en evenementenaanbod, de mate van attractiviteit. Samen vormen zij de huidige en toekomstige identiteit van Heerlen.

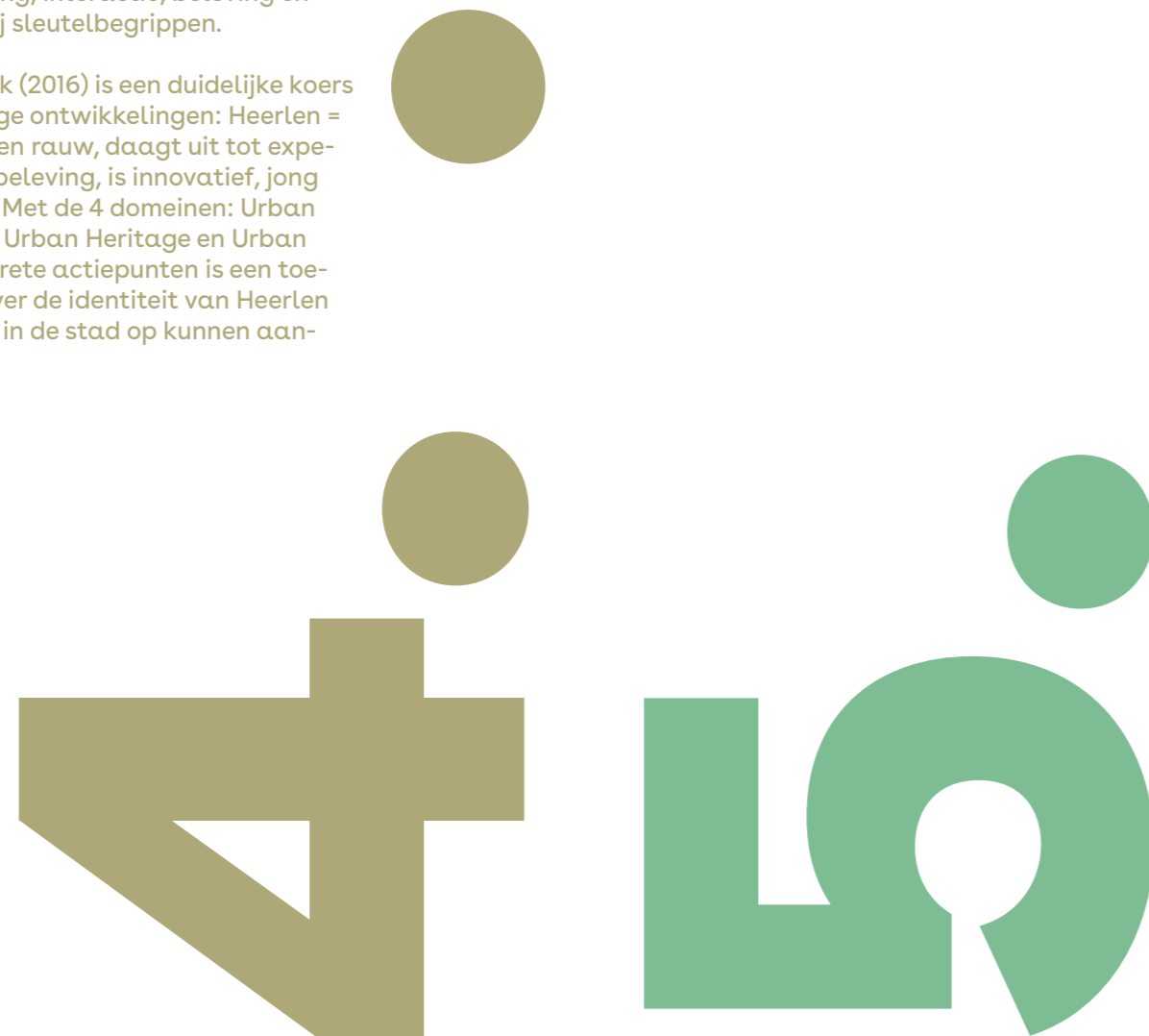
De belangrijkste transitieopgaven binnen Heerlen-Centrum zijn gericht op het aantrekkelijk houden van Heerlen-Centrum als winkel- en cultuurcentrum, als ontmoetingsplek, als plek om te ondernemen, als plek om te werken en als plek om te wonen. De transitieopgave voor Heerlen-Centrum staat dus ook in het teken van het verbinden en het aanwakkeren van verleiding. Dat betekent concreet dat de herkenbaarheid van Heerlen-Centrum, de aantrekkelijkheid van de openbare ruimte en een compleet aanbod van voorzieningen op het gebied van winkels, horeca, cultuur en dienstverlening mensen moet uitnodigen langer in het centrum te verblijven en mogelijk de reden van verblijf te veranderen. Ontmoeting, interactie, beleving en verrassing zijn daarbij sleutelbegrippen.

Met het Urban Bidboek (2016) is een duidelijke koers gekozen voor de huidige ontwikkelingen: Heerlen = Urban: onaf, op plekken rauw, daagt uit tot experiment en eigentijdse beleving, is innovatief, jong en creatief van geest. Met de 4 domeinen: Urban Living, Urban Culture, Urban Heritage en Urban Experience en de concrete actiepunten is een toekomstvisie gegeven over de identiteit van Heerlen waar andere partijen in de stad op kunnen aansluiten.

Momenteel worden in partnerschap met vele organisaties waaronder IBA Parkstad ontwikkelingen in het centrum van Heerlen langs 4 thema's weergegeven in een ontwikkelkaart:

- Groen, bewegen en sport
- Kunst, cultuur en historie
- Architectuur
- Stadsontwikkeling en wonen

In 2021 zijn de 26 ambities uit het Urban Bidboek en andere ambities besproken met inwoners in een participatietraject 'Samen maken we Heerlen'. De resultaten bieden mogelijkheden voor verdere uitwerking maar zijn nog niet in een nieuwe centrumvisie geland. Die visie zou een middellange- en langetermijnvisie moeten bevatten over de economische, stedelijke en sociale opgaven van Heerlen-Centrum. Tevens zou het de mogelijkheid moeten bieden voor ondernemers, cultuur- en onderwijsinstellingen en inwoners om samen vorm te geven aan die ambities.

De Stad als Speeltuin als concept

De Stad als Speeltuin kan bijdragen aan het bovenliggende concept om invulling te geven aan deze 4 thema's en bijdragen aan het anders ontwerpen en inrichten van een stad van, voor en met mensen door beleving en interactie te ontwerpen die uitdagen tot betekenisgeving en het creëren van gezamenlijke waarde. De Stad als Speeltuin kan dienen als een lens om de middellange- en langetermijnvisie op stedelijk en sociaal vlak van Heerlen-Centrum invulling te geven.

Spel wordt vaak gezien als iets kinderlijks en onnuttig, maar De Stad als Speeltuin gaat verder dan het ontwerpen van speeltuinen en glijbanen. Volgens de filosofische definitie van de "spelende mens", de homo ludens, heeft de mens spel als elementaire vorm nodig omdat hij bekwaamheden en socialisatie hoofdzakelijk door spel ontwikkelt. Kinderen vormen een doelgroep die zonder limitaties spel inzet om de wereld om zich heen te leren begrijpen en een plek in een sociaal systeem te vinden. Voor volwassenen wordt spel vaak meer ingekaderd in de vorm van vrije tijd en ontspanning, bijvoorbeeld sport, theater of dans die je helpen ontspannen en zintuigen activeren. Sociaal spel bevordert ook lichaamsbeweging en moreel denken. Spel dient basiselementen te bevatten zoals anticipatie, verrassing, plezier, begrip, kracht en evenwicht, en heeft sociaal-emotionele, fysieke en intellectuele dimensies.

De speelbaarheid van de stad wordt door Tim Gill beschreven in zijn boek: 'Urban playground - How child-friendly planning and design can save cities'. Hij geeft daarin een aantal activerende voorwaarden mee voor de inrichting van de stad als speeltuin langs de bovenstaande dimensies.

Allereerst de sociaal-emotionele dimensie: spel moet je de vrijheid geven om te bewegen, je een letterlijk gevoel van vrijheid geven, de ruimte om jezelf te zijn, vrij te zijn van oordeel en je moet zelf kunnen kiezen. Het moet daarnaast ook een sociale ervaring zijn waarbij je je veilig voelt. Mensen komen graag op plekken waar andere mensen zijn, omdat ze een sociale soort zijn. Dus als de sfeer goed is dan is dat al een belangrijke eerste stap.

Om invulling te geven aan de intellectuele dimensie moeten er mogelijkheden zijn voor kinderen en volwassenen om een beetje avontuur te beleven, om zichzelf te testen en nieuwe dingen te leren.

De inrichting van de fysieke dimensie helpt je de sociaal-emotionele en intellectuele dimensie te bevorderen. Concreet begint dat

met zorgen voor voldoende uitnodigingen in de openbare ruimte. Deze ruimtes moeten goed bereikbaar zijn. Bewegwijzering kan daar een belangrijke bijdrage leveren aan de herkenbaarheid van bepaalde kwartieren en haar functies. Er moeten beschutte en schaduwrijke plekken zijn om te zitten en te hangen; dus ook voldoende banken en andere objecten waarop je kunt zitten. Die dienen zo opgesteld te zijn dat interactie bevordert wordt (één bank is géén bank).

De natuur is een zeer waardevol ingrediënt van speelbare openbare ruimten, maar biedt ook kansen ten aanzien van klimaatdoelstellingen omdat het de temperatuur en luchtkwaliteit in de stad reguleert. Ook biedt het ruimte voor een goede waterverwerking. Mensen komen graag op plaatsen die groen en aantrekkelijk zijn. Water en natuurlijke elementen brengen pleinen echt tot leven, niet alleen door aanraking, maar ook door geluid en het visuele spel. Licht speelt een belangrijke rol bij de ervaring van veiligheid in de stad en kan helpen om levendigheid te stimuleren na de sluiting van winkels die overdag zorgen voor levendigheid.

“Man is only fully human when he plays”

Fredrich Schiller

Het moeten laagdrempelige, toegankelijke en inclusieve locaties zijn. Veel van de activiteiten gebeuren nu achter gesloten deuren, denk aan het aanbod van de cultuurinstellingen of winkels. Niet iedereen heeft daar toegang toe. Door deze elementen meer in de publieke ruimte te brengen kan iedereen deelnemen op zijn of haar eigen manier. De locaties moeten informeel zijn en een niet-commerciële functie hebben en inwoners moeten zich niet verplicht voelen iets te kopen. Mensen die een actieve bijdrage willen leveren hebben ruimte nodig en gelijkwaardigheid om dat te kunnen doen. Bij het inzetten van deze elementen wordt de stad ook gezonder en vitaler.

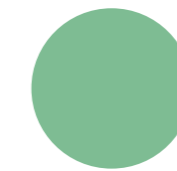

Naast activerende elementen zijn er ook belemmerende elementen. Bovenaan staat het autoverkeer minder dominant maken. Je kunt een stad ofwel goed laten functioneren voor auto's ofwel voor kinderen, gezinnen en voetgangers, maar je kunt het niet allebei doen. Het zal stiller zijn, het zal gemakkelijker zijn om je te verplaatsen, het zal veiliger zijn, het zal minder vervuild zijn. We houden ons aan de veiligheidsnormen en proberen tegelijkertijd avontuur en experiment te stimuleren. Dus niet alles dichttimmeren met veiligheidsregels, maar een gezonde risico-batenanalyse maken.

Door deze elementen te verwerken in stadsplanning worden inwoners op persoonlijk, sociaal en fysiek niveau gestimuleerd. Het is een manier om naar de stad te kijken vanuit een andere lens en haar met meer creativiteit te leren begrijpen en gebruiken. Of mensen al dan niet geneigd zijn in stedelijke ruimte rond te wandelen en te vertoeven wordt in belangrijke mate bepaald door het zorgzaam omgaan met de menselijke dimensie en het bedenken van verleidelijke uitnodigingen om te verblijven in de openbare ruimte. De menselijke dimensie is met name in schaal van steden te vinden en de manier waarop de openbare ruimte de zintuigen prikkelt volgens Jan Gehl. De combinatie van een prettige stad zit hem dus in hardware die is ontworpen voor mensen en de mensen zelf die deelnemen aan activiteiten of deze zelf ontplooiën, de software. De Stad als Speeltuin is dan ook een doorlopend proces van experimenteren met fysieke en sociale elementen die op verschillende manieren vorm kunnen krijgen.

“ We all play occasionally, and we know what play feels like. But when it comes to making theoretical statements about what play is, we all fall into silliness”

Sutton-Smith

Aan de slag met De Stad als Speeltuín

Er dient in een stad als Heerlen een basisinfrastructuur te zijn waarop het stedelijke beleid voor mensensteden wordt ontwikkeld. Die stad dient te beschikken over goede en proportionele stedelijke ruimte, die aanleiding geeft tot allerlei activiteiten. Het concept van De Stad als Speeltuín en de elementen zoals hierboven beschreven kunnen op meerdere manieren een handreiking zijn voor programma in plaats van een eenmalig project waar vanuit stedelijke projecten, culturele activiteiten of ideeën van inwoners invulling kan worden gegeven aan het samen maken van de stad.

Voorbeelden daarvan waren programma's zoals het Jaar van de Mijnen of IBA Parkstad. Waarom niet een stedelijk programma: De Stad als Speeltuín waar stakeholders in en om het centrum de ruimte krijgen de stad op basis van dat principe verder vorm te geven langs de thema's:

- Groen, bewegen en sport
- Kunst, cultuur en historie
- Architectuur
- Stadsontwikkeling en wonen

Het is van groot belang om een aantal stakeholders goed te betrekken bij verdere ontwikkeling van De Stad als Speeltuín. Dat levert duurzame bijdragen op aan verbreding, verdieping en verjonging van het proces. De wisselwerking met de gemeente en de betrokkenheid van die stakeholders hoort bij 'a way of living'; ook op langere termijn. Het is niet een verplicht trucje dat kortstondig kan worden toegepast. Het is een manier om niet alleen veel en vaker goede ideeën op te halen, maar het is ook een blijvend proces van elkaar vragen stellen, uitdagen en stimuleren en vervolgens iets realiseren; dat telkens weer nieuwe kansen biedt voor de stad en voor de betrokken stakeholders.

1. Inwoners en verenigingen
→ Inwoners uit Heerlen, (buurt-)verenigingen

2. Maatschappelijke en culturele organisaties
→ SCHUNCK

→ Poppodium Nieuwe Nor
→ Parkstad Limburg Theaters
→ 'PAND
→ Cultura Nova
→ The Notorious IBE
→ Schrit_tmacher
→ Dutch Mountain Film Festival (DMFF)
→ Sevagram, Levanto, Alcander

3. Ondernemers

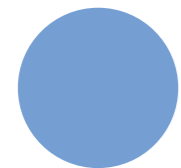
→ Heerlen Mijn Stad
→ Ondernemersfonds Heerlen
→ MKB Parkstad
→ Horecaondernemers, winkeliers
→ Grote kantoorbedrijven

4. Kennisinstellingen en onderwijsinstellingen

→ Basisscholen, middelbare scholen, Vista College, Yuverta (voorheen Citaverde), Zuyd Hogeschool, Open Universiteit, RWTH Aachen, Universiteit Maastricht
→ Brightlands Smart Services Campus

5. Overheid

→ Gemeente Heerlen, Stadsregio Parkstad Limburg

NB: Deze lijst is een greep uit de vele partijen die in het centrum van Heerlen actief zijn en betrokken kunnen raken bij De Stad als Speeltuin

Conditie voor De Stad als Speeltuin

De Stad als Speeltuin is een belevingsconcept dat hardware en software combineert om waarde toe te voegen aan de binnenstad van Heerlen en inwoners en bezoekers uitnodigt het centrum samen vorm en betekenis te geven. Voor nu en in de toekomst.

In de ontwikkeling van de strategie voor De Stad als Speeltuin zijn enkele zaken opgevallen die van belang zijn voor een goede uitwerking. Om te komen tot een geslaagde uitwerking van De Stad als Speeltuin en concreet projecten te realiseren in 2022 zijn de volgende zaken van belang:

1. Middellange- en langetermijnvisie

De transformatie van het centrum van Heerlen vraagt om een middellange- en langetermijnvisie die transparant is. Projecten die gestart worden moeten samenhang hebben met een groter verhaal over waar de stad naartoe ontwikkelt. Toekomstscenario's kunnen daar een belangrijke bijdrage in leveren en helpen met het bepalen van prioriteiten en ambities. De Stad als Speeltuin moet worden ingebed in een visie voor de langere termijn en niet enkel en alleen voor een jaar.

2. Integraliteit en verbinding

Er worden ontzettend veel projecten in het centrum vormgegeven die niet allemaal stedelijk zijn. Ook sociale-, culturele-, communicatieve- of economische initiatieven leveren een bijdrage aan de daadwerkelijke beleving van het centrum. Het is daarom van belang om het volledige ecosysteem

met de daarbij behorende projecten en ontwikkelingen in kaart te brengen en deze op elkaar af te stemmen. Nog te vaak gebeurt het dat projecten worden ontwikkeld die geen aansluiting of verbinding vinden met de grotere ontwikkelopgaven van de stad.

3. Lef, experimenteren en leren

In de vormgeving van een aantrekkelijk centrum is lef en experiment nodig om nieuwe dingen te proberen. Dat past ook heel goed bij de mentaliteit van Heerlenaren. Tegelijkertijd moeten we ook leren van wat werkt en wat minder goed werkt. In de ontwikkeling van de stad, of dat nou stedelijke ontwerpen of projecten zijn, zou vaker gebruik gemaakt kunnen worden van prototypes die de ontwikkeling en inrichting van pleinen of locaties op kleine schaal uittesten. Voor De Stad als Speeltuin is het belangrijk om flexibel om te gaan met regelgeving.

4. Samen met mensen vorm geven aan de openbare ruimte

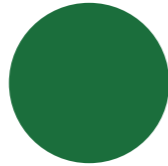
'Niets over ons, zonder ons' is de slogan van Burgerkracht. Dit geeft aan dat het belangrijk is om bij het creatieproces de mensen te betrekken die er wonen en gebruik van maken. Dit is noodzakelijk om tot oplossingen te komen die ook daadwerkelijk gebruikt worden. Deze co-creatie is essentieel, omdat er tenslotte beslissingen worden genomen die van invloed zijn op de identiteit van een stad en de identiteit van de mensen die hier wonen, werken en verblijven. Het meedoen in zo een transformatie

tie is zowel belangrijk voorafgaand aan deze transformatie, maar zeker ook tijdens het proces. Als men namelijk zelf heeft meegewerkt aan een verandering, zorgt dit voor een gevoel van eigenaarschap en verantwoordelijkheid. Zo worden deze nieuwe plekken vanzelf 'places for people'.

Dat vraagt letterlijke en mentale ruimte om nieuwe initiatieven te ontwikkelen. In het kader van De Stad als Speeltuin is daar al een belangrijke start mee gemaakt, maar het blijvend betrekken van inwoners in de ontwikkeling van initiatieven in dat kader is van belang.

Dat vraagt ook om een andere rol van de gemeente: experiment bevorderen en niet belemmeren. Inwoners willen zich boven alles in dit proces een gelijkwaardig partner voelen die serieus genomen wordt door de gemeente. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) spreekt ook wel over de 'aansluitende overheid'. De rol van de overheid verandert; die is steeds meer ondersteunend. De overheid sluit aan bij de initiatieven in de samenleving; ze faciliteert en stimuleert. Dit proces van aansluiting door de overheid wordt ook aangeduid met de term 'overheidsparticipatie'.

een optie. Heel specifiek zijn de fondsen voor creatieve industrie, Mondriaan Fonds, maar ook de Bernard van Leer Foundation aantrekkelijke fondsen. Het is aan te bevelen om voor De Stad als Speeltuin een stichting op te richten zodat extra fondsen kunnen worden verworven, of aan te sluiten bij een bestaande stichting.

5.

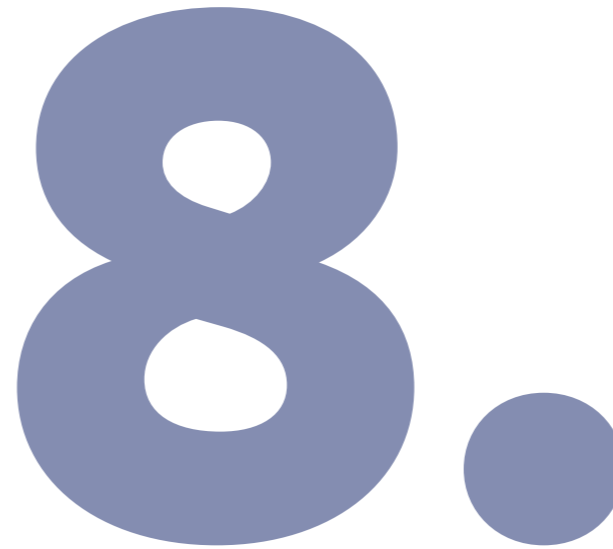
Transparantie over de ontwikkelingen

Om echt eigenaarschap te creëren is het naast betrekken van inwoners ook heel belangrijk om transparant te zijn over de plannen, de vraagstukken en de mogelijkheden zowel in ruimtelijke als financiële zin. Niet alles is even haalbaar. Dat vraagt ook om een goede inrichting van communicatie naar stakeholders waarbij ze blijvend op de hoogte worden gehouden en kunnen reageren op de gegeven communicatie.

6.

Beheer en financiering

Binnen De Stad als Speeltuin kunnen interessante ontwikkelingen ontstaan, maar rondom projecten in de openbare ruimte speelt ook altijd het vraagstuk van beheer. Of dat nu gaat over het beheer van installaties, ontmoetingsplekken, groen, water, geluid of licht. De projecten hebben een bepaalde levensduur en vragen onderhoud om ze veilig, gezond en toegankelijk te houden voor inwoners en bezoekers. Dat betekent ook dat de financiering voor dat beheer meerjarig moet worden doorberekend. De financiering van projecten, met extra inzet van externe middelen van bijvoorbeeld fondsen is

Ideeën en uitwerking

In 2022 wordt gestart met interactieve installaties en programmering om te laten zien hoe het gebruik van het concept De Stad als Speeltuin eruit kan zien. Dat zal gebeuren aan de hand van vaste projecten, flexibele projecten en vluchtige projecten. Met vaste projecten wordt de inrichting van de openbare ruimte bedoeld, die voor de langere termijn effect hebben. Met flexibele projecten wordt bedoeld: projecten die tijdelijk zijn of verplaatsbaar en vluchtige projecten zijn kleinschalige interventies. In het hoofdstuk ideeën en uitwerking worden de verschillende projecten die op basis van de input van inwoners tot stand zijn gekomen verder beschreven.

In totaal werden meer concepten uitgewerkt dan die tijdtechnisch en financieel realiseerbaar zijn in 2022. Er moet gezocht worden naar slimme samenwerkingen bijvoorbeeld met evenementen, partijen als Heerlen Mijn Stad of andere al geplande activiteiten waarbinnen initiatieven gerealiseerd kunnen worden.

Sommige concepten in de conceptenlijst bieden daarom inspiratie voor de toekomst door ze integraal in ontwikkelplannen in het centrum van Heerlen mee te nemen.

Concepten die realiseerbaar zijn in 2022:

De concepten die realiseerbaar zijn in 2022 zijn uitgewerkt door ontwerp bureaus die op aanvraag van Fidelio een concept hebben aangedragen met een kostenraming. Sommige concepten moeten nog verder worden uitgewerkt, maar dienen als een duidelijke call to action of designbrief voor partijen die het concept verder kunnen vormgeven. Boven alles passen ze bij de aangegeven wensen en behoeften van inwoners die een bijdrage hebben geleverd via de workshops. Fidelio is niet gespecialiseerd in het ontwerpen van interactieve installaties. De voorlopige ontwerpen en definitieve ontwerpen, technische specificaties van de objecten, bijkomende beheerskosten en het vergunningstraject zijn geen onderdeel van deze voorstudie.

Idee #1
Krijtperk

Beschrijving

Kinderen worden uitgedaagd om de openbare ruimte toe te eigenen en zelf de kunstenaar te worden. Krijtperk is een krijtmachine. Samen met lokale kunstenaars en SCHUNCK kan verder vormgegeven worden aan de realisatie van krijtperk.

Ontwerper

Arttenders i.s.m. lokale kunstenaar

Samenwerking met

SCHUNCK, scholen, kinderdagverblijven

Vast, flexibel, vluchtig

Flexibel: het object is niet grondgebonden en kan worden verwijderd of verplaatst. Er is rekening gehouden met de ontwikkelingen van de Bongerd op termijn.

Idee #2

Voetjes van de vloer

Beschrijving

Voetjes van de vloer nodigt uit tot dansen in de openbare ruimte. Het helpt je letterlijk bij het onder de knie krijgen van nieuwe danspasjes. Street Art op de vloer en muziek helpen je bij het zetten van de passen. Programmering in samenwerking rondom de installatie met andere partijen maakt het mogelijk om de installatie nog interactiever te maken.

Locatie

Morenhoek, door de directe relatie met dansschool Swing-Inn

Ontwerper

Street Art/ Marq Claessens

Samenwerking met

Dansschool Swing-inn, Poppodium Nieuwe Nor, Parkstad Limburg Theaters, SCHUNCK, IBE, HFC dancestudio, Schrit_tmacher

Vast, flexibel, vluchtig

Vast

Idee #3

Urban bouldering

Beschrijving

Urban Sports zijn belangrijk in Heerlen en er is veel behoefte aan avontuurlijke klimgelegenheden. De uitvoering van urban bouldering kan op 2 manieren:

1. Kleinschalig

Op verschillende gebouwen in Heerlen kunnen klimobjecten worden geplaatst die het mogelijk maken om te boulderen

2. Verwerken in stedelijke gebouwen/ontwikkelingen

Op termijn kan rekening worden gehouden met de ontwikkeling van gebouwen of de openbare ruimte waar bouldering/klimmen mogelijk is.

Ontwerper

Nader te bepalen

Samenwerking met

Dutch Mountain Film Festival, Heel Heerlen Beweegt, klimverenigingen (Neoliet)

Vast, flexibel, vluchtig

De objecten hebben een vast karakter

Idee #4

Strand- gangers

Beschrijving

Een combinatie van zand, water en ontmoeting. Je waant je in de stad aan het strand. Geïnspireerd op het concept van Stuttgart am Meer en Playa Urbana.

Locatie

Een zonnige plek leent zich het beste voor deze objecten en bij voorkeur wordt het object in combinatie met een lokale kunstenaar vormgegeven.

Ontwerper

Nader te bepalen

Samenwerking met

Stadswerkplaats, Relim

Vast, flexibel, vluchtig

Flexibel: de stoelen zijn niet grondgebonden waardoor ze makkelijk verplaatsbaar zijn. Verbinden aan evenementen.

Idee #5

Groene getuigen

Beschrijving

Op zeven locaties in het centrum van Heerlen worden de verhalen van bomen die 'getuige' zijn van de rijkdom van Heerlen verteld middels een stoeptegel met QR code die toegang geeft tot een geluidsfragment. Op narratieve wijze zal verteld worden over de geschiedenis, maar ook over toekomstplannen van de betreffende locaties. Verleden en heden worden zo samengebracht tot een nieuwe ervaring.

Ontwerper

Mike Kramer (h)ear

Samenwerking met

Rijkheyt, stadshistoricus

Vast, flexibel, vluchtig

Stoeptegel vast, de audiofragmenten en verhalen kunnen gewisseld worden

Idee #6

Studenten- opdracht

Beschrijving

Interactieve installatie
Het streven is om te komen tot volwassen, gerealiseerde multimediale producten, die op een expo tijdens Cultura Nova te tonen zijn - hierover wordt tijdens het project gepolst bij alle studenten hoe ver de ambitie reikt - daar waar ambitie en productie is, zijn extra ondersteuning en aanvullende financiële middelen beschikbaar;

Locatie

Heerlen-Centrum (kan worden toegespitst)

Ontwerper

Studenten Zuyd Hogeschool Communication and Multi-media Design (CMD)

Samenwerking met

IBA Parkstad, Cultura Nova

Realisatie

Februari - juni 2022

Vast, flexibel, vluchtig

Vluchtig of vast

Idee #7

Studenten- opdracht

Beschrijving

Architectonisch of stedenbouwkundig ontwerp. Met studenten wordt naar verschillende mogelijke opdrachten gekeken in overleg met Rheinisch-Westfälische Technische Hochschule (RWTH) en gemeente Heerlen

Locatie

Centrum van Heerlen, moet nog worden toegespitst

Ontwerper

Studenten RWTH Aachen Architektur

Samenwerking met

IBA Parkstad

Realisatie

September - december 2022

Vast, flexibel, vluchtig

Vluchtig of vast

Idee #8

Heerlen schaakmat?

Beschrijving

Inrichting van grote schaakmat met grote schaakstukken én twee schaaktafels met vaste stoelen

Locatie

Promenade 2

Ontwerper

Nader te bepalen

Samenwerking met

Samenwerking tussen boekhandel Van der Velden - van Dam, de Heerlensche Schaakvereniging en Vereniging Stadstuin

Vast, flexibel, vluchtig

Flexibel

Idee #9

M2 Tuinen

Beschrijving

De M2 Tuinen bieden vergroening in de stad door middel van eigenaarschap van inwoners over een m2 bak waar ze planten, kruiden of bloemen kunnen laten groeien. Ze experimenteren met het idee van groen op de Promenade.

Ontwerper

Simon Eurlings, moestuinman

Samenwerking met

Stadstuin Heerlen, Werk voor Heerlen, Scholen (Yuverta Heerlen), inwoners.

Vast, flexibel, vluchtig

Flexibel, de bakken zijn verplaatsbaar met een heftruck. Een combinatie met idee 12, Water Steps, is mogelijk.

Idee #10

Zwerfbieb

Beschrijving

Leesvaardigheid van inwoners kan gestimuleerd worden door ontmoetingen met boeken in de openbare ruimten die gratis kunnen worden gelezen. De zwerfbieb kan op verschillende locaties inwoners uitnodigen tot lezen.

Locatie

Het ontwerp kan geïntegreerd worden in de locatie of verband hebben met de locatie. Bijvoorbeeld op Morenhoek, Bètaplein, Promenade 2 en Burg. Van Grunsvenplein

Ontwerper

SCHUNCK

Samenwerking met

Bibliotheek, taalhuis

Vast, flexibel, vluchtig

Flexibel

Idee #11

Water steps

Beschrijving

Water steps is een tijdelijke installatie waarbij Street Art en speelse objecten (bijvoorbeeld 'stepping stones') worden gecombineerd en dient als experiment met de komst van water op de Promenade.

Ontwerper

Street Art met Heel Heerlen Beweegt

Vast, flexibel, vluchtig

Vluchtig, een combinatie met idee 10, M2 Tuinen, is mogelijk

Idee #12

Vuurvlieg

Beschrijving

Vuurvlieg is een interactieve installatie die door middel van beweging het landsfort Herle zichtbaar maakt met lichtgevende tegels die geïntegreerd zijn in het Pancratiusplein. Gekozen kan worden om de lichtgevende tegels te combineren met geluidselementen.

Ontwerper

Nader te bepalen. Ontwerpers zoals Daan Roosegaarde hebben ruime ervaring met dit soort objecten

Samenwerking met

Horeca ondernemers aan het Pancratiusplein, SCHUNCK

Vast, flexibel, vluchtig

Vast

Idee #13

Piazzetta

Beschrijving

De Piazzetta is een gratis toegankelijke locatie waar je kunt zitten met vrienden en familie en gebruik kunt maken van een oven of BBQ.

Ontwerper

Nader te bepalen. Ontwerpers van Carve hebben ruime ervaring met dit soort objecten

Vast, flexibel, vluchtig

Vast: integratie in het ontwerp van de openbare ruimte

Idee #14

De muur

Beschrijving

De muur is een klimwand geïnspireerd op ontwerpen van the cliff in Singapore en zou passen bij het urban sports kwartier in combinatie met bijvoorbeeld een basketbalveld of skatepark

Ontwerper

Nader te bepalen en mee te nemen in realisatie van businesscase urban sports kwartier. Een beheerder en exploitant zou wenselijk zijn.

Vast, flexibel, vluchtig

Vast: integratie in het ontwerp van de openbare ruimte

Idee #15

Skatepark the Outdoor

Beschrijving

Er is behoefte aan een skatepark dat gratis en toegankelijk is. Geïnspireerd op het skatepark Arenapark in Hilversum kan dit volledig verankerd worden in de openbare ruimte. Voeg een blauwe kleur toe en het lijkt net water, waar je conceptueel omheen weer andere dingen kunt doen zoals het gebruik van zand (beachvolley).

Ontwerper

Nader te bepalen en mee te nemen in realisatie van businesscase urban sports kwartier.

Vast, flexibel, vluchtig

Vast: integratie in het ontwerp van de openbare ruimte

Idee #16

Krab

Beschrijving

Krab is een ontwerp van Sybolt Meindersma dat speciaal voor de Vlissingse context ontworpen is als speelobject voor kinderen. Passend bij de Heerlense context zouden speelobjecten ontworpen kunnen worden.

Ontwerper

Sybolt Meindersma

Vast, flexibel, vluchtig

Vast: integratie in het ontwerp van de openbare ruimte

Idee #17

Waterpret

Beschrijving

Waterpret is een fontein naar het ontwerp van Jeppe Hein. De fontein is geïntegreerd in de tegels van een plein. Waterpret combineert de nadrukkelijke wens van de gemeente om het landsfort zichtbaar te maken en water terug te brengen in de stad.

Ontwerper

Studio Jeppe Hein

Vast, flexibel, vluchtig

Een flexibele versie zou gerealiseerd kunnen worden in de vorm van een prototype

Idee #18

Modified Social Benches

Beschrijving

Modified Social Benches geven op een andere manier invulling aan straatmeubilair van bank tot klimtoestel.

Locatie

Nader te bepalen. Gekozen kan worden voor verschillende Modified Social Benches verspreid door de stad die samen een route vormen.

Ontwerper

Studio Jeppe Hein

Vast, flexibel, vluchtig

Vast

Idee #19

Net

Beschrijving

Het net is geïnspireerd op een kunstwerk van Numen waar je in kunt zitten en liggen. Het net zweeft boven de grond.

Locatie

Nader te bepalen

Ontwerper

Numen/For Use is een collectief dat werkt op het gebied van conceptuele kunst, scenografie, industrieel en ruimtelijk ontwerp. De groep ontstond in 1998 als een samenwerkingsverband van industrieel ontwerpers Sven Jonke (DE), Christoph Katzler (At) en Nikola Radeljković (Hr) onder de naam For Use.

Sinds 2008 richt het collectief zich op het configureren van objecten en concepten zonder een vooraf gedefinieerde functie, een activiteit die resulteert in de meer hybride en experimentele werken.

Vast, flexibel, vluchtig

Vast

Idee #20

Mijn energie Jouw energie

Beschrijving

Interactieve fitnessstoestellen in de openlucht. Door de toestellen te gebruiken zet je iets in beweging of maak je muziek. Bovendien kan er een verwijzing worden gemaakt naar het Mijwaterproject. Clever Fit wil meewerken en ook gaan sporten op de buitentoestellen.

Ontwerper

Nader te bepalen

Vast, flexibel, vluchtig

Vast

Idee #21

Lichtboom

Beschrijving

Interactieve lichtinstallatie. De verlichting in de boom verandert als mensen langslopen, dat stimuleert dat men gaat bewegen en het verandert de blik op de locatie.

Ontwerper

Roland de Jong (RedJ Lightdesign)

Vast, flexibel, vluchtig

Vast

Idee #22

Hillebrandt Straat- meubilair

Beschrijving

Informele ontmoetingsplekken. Een variatie op de tuinbank die Gerrit Rietveld in 1936 maakte voor de familie Hillebrand, voor wie hij in Den Haag eerder een huis ontwierp. De oorspronkelijke versie van de bank was wit geschilderd waarbij het onderste deel van de poten zwart was waardoor vuil minder opviel.

Deze banken zijn nog steeds in productie en speciaal voor de Heerlense variant wordt er een Hillebrandt stoel toegevoegd aan de collectie. Een tweezits versie van de bank en de stoel worden op een uitnodigende manier tegenover elkaar geplaatst. Deze opstelling is bedoeld om het statische karakter van reguliere straatmeubilair te doorbreken.

Ontwerper

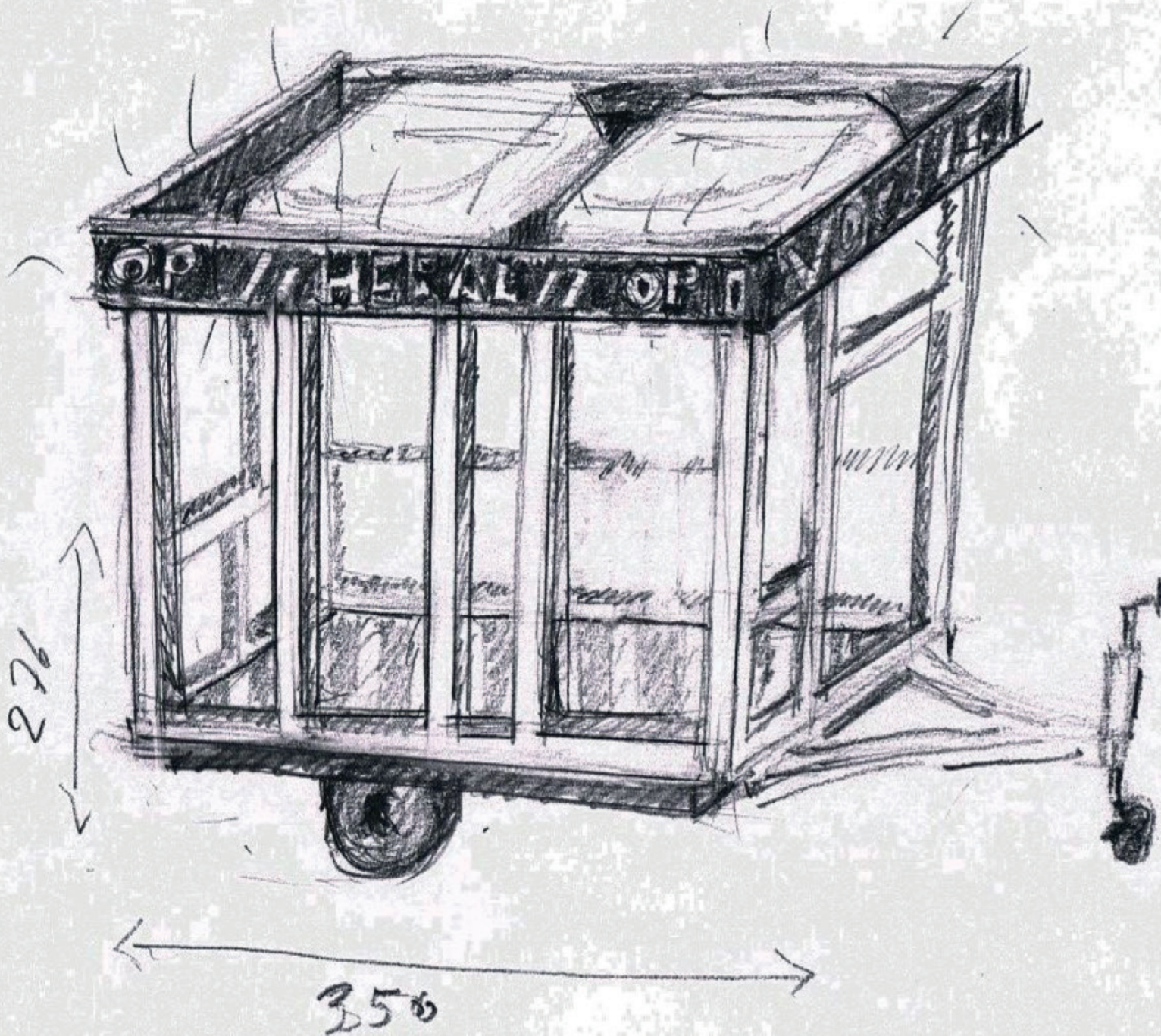
Gerrit Rietveld / Laurent Malherbe

Vast, flexibel, vluchtig

Vast

Idee #23

Mobiele project-ruimte

Beschrijving

Informatieve ontmoetingsplekken. Een tweedehands schaftwagen wordt opgepimpt tot een compacte en transparante projectruimte. Dit gebeurt door het plaatsen van ramen in alle zijden, een schuifpui, en een daklicht. Rond het dak wordt een lichtkrant geplaatst, hierop zal informatie over de projecten die hierin plaatsvinden te zien zijn.

Het geheel wordt opgebouwd uit tweedehands materialen zoals gebruikte of verkeerd ingemeten kunststof kozijnen, een schuifpui en diverse lichtkranten. Deze projectruimte wordt een samengesteld object dat refereert aan de organische groei van een stad.

Locatie

Locaties die in transitie zijn

Ontwerper

Laurent Malherbe

Vast, flexibel, vluchtig

Flexibel

Geschreven door:
Fiedel van der Hijden
Fidelio Arts and Culture
Cynthia Smeets
We lead the Future

In opdracht van:
Gemeente Heerlen

Jaar:
2021/2022

Vormgeving:
Homo Ludens

Fotografie:
Jos Reinders, Mike Kramer, Luc Lodder,
Jonathan Widdershoven, Marcel Veldman

Met speciale dank aan:
Tim Gill auteur, onderzoeker, consultant
Susy Braun lector Zuyd Hogeschool
(Lectoraat Voeding, Leeftijd & Bewegen)
Annette Embrechts journalist/publicist

Alle participanten aan de verschillende
workshops voor hun waardevolle inbreng.
Zonder jullie was het resultaat er niet
gekomen.

Social designers, kunstenaars, stadsplan-
ners voor hun adviezen en feedback
Maartje Austen, Chantal Vuurstaek, Lotte
Sieben en Mike Kramer voor ondersteuning bij
de workshops en de verslaglegging

Bronnen:
Urban Playground - How Child-Friendly
Planning and Design can save Cities -
Tim Gill 2021
The Philosophy of Play - Emily Ryall, Wendy
Russel, Malcolm Maclean 2013
Vitale Limburgers - Zuyd Hogeschool - Susy
Braun 2021
A Healthy City is an Active City - WHO 2008

De Stad als Speeltuin is antwoord geven op de vraag: "Hoe kunnen we (collectieve) positieve ervaringen en informele, inclusieve, (culturele) ontmoetingen in de binnenstad van Heerlen stimuleren met inzet van frivole, artistieke, interactieve, speelse installaties in de urbane publieke ruimte; om zo sociale cohesie, vitaliteit, verbondenheid en gevoel voor gedeeld eigenaarschap te vergroten?"

Het mooie aan het traject dat we tot nu toe hebben afgelegd is dat er 'laaghangend fruit' is dat op korte termijn eenvoudig te realiseren is, dat er een aantal plekken in de stad in transitie zijn en dus dat stadsplanners en ontwerpers de visie van De Stad als Speeltuin makkelijk kunnen omarmen en verder ontwikkelen samen met inwoners en andere participanten. Heerlen heeft durf en lef, en staat open voor verandering. De stad heeft een soort zachte ruwheid die ruimte biedt aan experiment en tijdelijkheid, maar ook een leegte en 'onafheid' die vraagt om andere invulling en nieuwe vormen van gebruik. De functies van binnensteden veranderen, ook in Heerlen. Met een concept als de stad als speeltuin kan Heerlen voorop lopen als voorbeeld hoe je op een andere manier de openbare ruimte inricht. Het verleden van de regio heeft ons gevormd en niet dingen maar mensen geven daar betekenis aan. Doormiddel van ontmoeting, samenspel en beleving dagen wij iedereen uit daar invulling aan te geven binnen het concept De Stad als Speeltuin.

"De dingen die het meest belangrijk zijn in het leven zijn géén dingen"

Anthony J. D'Angelo